

Bijlage bij brief FO16-043-5.1.a

Uitwerking specifieke aandachtspunten: “Van tehuis naar thuis” Federatie Opvang, RIBW-Alliantie, GGZ-Nederland en VGN 29 april 2016

Hierna worden enkele specifieke aandachtspunten wat verder uitgewerkt. Deze staan niet op zichzelf. Net als het geschetste belang van de samenhang in thema's in het rapport “Van tehuis naar thuis”, is ook hier een aantal dwarsverbanden te duiden.

Terugblik: Reactie op De Tussenrapportage

In een eerder stadium werd op de tussentijdse Voortgangsrapportage al gereageerd. In deze reactie stond onder meer het volgende: “Vanaf de start van het aanjaagteam hebben wij als brancheorganisaties aandacht gevraagd voor de bijzondere opgave van het huisvesten van mensen met psychiatrische of verslavingsproblemen. Daarnaast werd gewezen op de financiële problemen, vooral voor niet-ouderen, doelgroepen uit opvang, Beschermd Wonen en GGZ. Het standpunt van het Aanjaagteam dat de regierol van de gemeente in een samenhangend beleid voor wonen, zorg en welzijn nog onvoldoende werd opgepakt, werd door de brancheorganisaties als knelpunt herkend. In de Woonvisie en prestatieafspraken lokaal worden door gemeenten en corporaties uiteenlopende uitgangspunten gehanteerd. Zo bieden gemeenten maximaal een halfjaar begeleiding en willen corporaties (en instellingen) een langere periode van begeleiding en/of dagbesteding. Wat verder gemist werd in de tussenrapportage is de financiële problematiek. Er is geen analyse van de betaalbaarheid van woningen voor doelgroepen in GGZ en Opvang. Er is een enorme verstopping in opvanghuizen en beschermde woonvormen. Cliënten verblijven onnodig lang op veel te dure plekken, zonder de gewenste zelfstandigheid. Ook problemen met zogenaamde omklapcontracten (eerst huren op naam van de instelling en later rechtstreeks huren van de corporatie) leiden tot problemen, omdat de huur geharmoniseerd wordt op het moment van omklappen. Ten aanzien van het huisvesten van mensen uit de opvang en de GGZ staan we nog maar aan het begin. We hebben dan ook het Aanjaagteam verzocht om in de slotfase van haar bestaan specifiek aandacht te besteden aan deze doelgroepen. In de eerdere reactie werd ten slotte ingegaan op de rollen van partijen. Het Aanjaagteam kan adviezen geven aan gemeenten en aan corporaties, zo stelden wij. Maar ook het rijk kan mogelijk een belangrijke rol vervullen in het bevorderen van de toegankelijkheid van de woningmarkt. Hierbij is als voorbeeld genoemd het landelijk actieplan studentenhuisvesting, dat geleid heeft tot een enorme uitbreiding van het aantal beschikbare wooneenheden.

Zelfredzaamheid kent grenzen

Men gaat uit van de anticiperende (ook hier: bedoeld participerende?) burger. Iedereen regelt in principe zijn eigen zaken, eventueel met ondersteuning van mantelzorgers en zorgprofessionals. De burger moet het besef krijgen zelf verantwoordelijk te zijn. De gemeente moet hen informeren; hiervoor is een toolkit ontwikkeld. Dit veronderstelt dat bij voldoende informatie, zelfredzaamheid een feit wordt. Wij zetten daar vanuit het perspectief van onze cliënten, maar zeker ook voor een deel van de ouderen en mensen met een beperking, grote vraagtekens bij. De meest kwetsbare groepen zijn het meest lastig te bereiken met informatie. Bovendien verhelpt het verstrekken van informatie niet de problemen waarmee men kampt. We denken hierbij aan de stapeling van kosten, die ook door het aanjaagteam is onderkend als probleem. Kwetsbare groepen kenmerken zich juist door vaak een slechter sociaal netwerk, minder toegang tot bronnen, minder vaardigheid om een beroep te doen op zaken waar men recht op heeft. Denk bijvoorbeeld aan de straatadvocaten die mensen ondersteunen om te krijgen waar ze gewoon recht op hebben. Er blijft een groep zeer kwetsbare burgers die niet in staat is zelf hun recht te halen. Dat risico moet worden onderkend en daarvoor moet een oplossing gevonden worden.

Langer thuis wonen, Ambulantisering: risico's?

Langer zelfstandig wonen en zelfstandig gaan wonen zijn belangrijke thema's voor zelfstandig participerende burgers. Het gebrek aan betaalbare en geschikte woningen is echter een groot punt van zorg. Zowel voor ouderen, maar vooral voor onze cliënten is dit een groot probleem. De uitstroom en doorstroom stagneert volledig in onze branches. Mensen die in staat zijn met voldoende begeleiding zelfstandig te wonen, worden hier dus niet toe in staat gesteld. Naast het gebrek aan woningen vormt ook het gebrek aan begeleidingsintensiteit en -duur, vaak een belemmerende factor. Met de toenemende Ambulantisering wordt ook dit knelpunt steeds omvangrijker. Gemeenten hebben echter, zoals eerder gesteld, wel de wettelijke taak tot herhuisvesten. Uit een landelijke Quickscan is gebleken dat 16.000 mensen te lang in een instelling verblijven. Er zijn de komende jaren 10.000 extra woningen nodig om alleen al deze verstopping weg te werken. Bij een versnelling in de Ambulantisering zal het aantal woningen fors verder stijgen. Hierbij is het ook van belang dat juist creatiever omgegaan wordt met het vraagstuk van huisvesting. Het gaat vooral om de behoefte aan eenpersoonswoningen, die zeer goed betaalbaar zijn. Een grote groep cliënten, waaronder ook ouderen en mensen met een beperking, beschikt niet over voldoende middelen om een reguliere huurprijs te kunnen

betalen. De hoge huren leiden inmiddels voor een toenemende groep, zeker ook ouderen, tot onoverkomelijke problemen. Het gebrek aan een redelijk inkomen, maar ook schuldenproblematiek is aan de orde van de dag.

Samenhang tussen wonen, zorg en welzijn en participatie onmisbaar

Het belang van een woonvisie en prestatieafspraken is inderdaad groot, zoals het rapport ook meldt. Juist de koppeling met de zorgvisie is echter essentieel. Zonder samenhang in beide visies is geen goed lokaal beleid mogelijk. Daarbij willen wij opmerken dat een verdere verbreding naar welzijn, dagactiviteiten en participatie tevens voorwaarde is voor een goede integrale aanpak. Het ontbreken van dagactiviteiten is een zorg, erkent ook het aanjaagteam. Juist ook binnen onze branches is hierin een forse daling te zien door te beperkte middelen. Hierbij is vrijblijvendheid onzes inziens niet wenselijk. Ook zullen de hiervoor genoemde randvoorwaarden moeten worden ingevuld. Een goede visie is geen oplossing bij het ontbreken van woningen of van middelen voor voldoende zorg en van begeleiding. Voor ouderen denken we hierbij aan thuiszorg bijvoorbeeld. Een versnelling in het proces van Ambulantisering (zie ook onze reactie op het rapport Dannenberg) kan alleen wanneer er voldoende randvoorwaarden zijn ingevuld. Dat betekent dat kwetsbare groepen alleen zelfstandig kunnen wonen indien voldoende begeleiding voorhanden is. Het gaat dan zowel om intensiteit, kwaliteit als om duur. Ook dagactiviteiten, structuur en participatie zijn van essentieel belang. Nu wordt bijvoorbeeld vaak slechts een halfjaar begeleiding gefinancierd door de gemeente. Dat is vaak te kort, met als gevolg dat cliënten terugvallen, of dat men de stap naar zelfstandig wonen niet aan durft.

Lokaal maatwerk, versus landelijke kennisdeling en deregulering

Het belang van lokaal maatwerk wordt door niemand bestreden. Goede samenwerking juist lokaal, met een pragmatische insteek, waarbij alle betrokkenen, ook de burger, hun inzet leveren om tot een adequate oplossing te komen, is te prefereren boven starre landelijke richtlijnen. Ook in onze sectoren is de lokale samenwerking tussen instellingen en gemeenten en andere partijen cruciaal voor het bieden van een goede opvang. Toch is er ook een aantal zaken dat landelijk geregeld zal moeten worden, of waarbij juist landelijke deregulering nodig is om goede lokale oplossingen te realiseren. Ook het delen van kennis en mogelijk benchmarking zijn relevante zaken om te zorgen dat gemeenten (kunnen) voldoen aan hun verplichtingen.

Waar het gaat om wet en regelgeving stelt het Aanjaagteam vast dat de landelijke overheid deregulering moet ondersteunen. Dat juichen wij op zich zeker toe. Echter in bepaalde gevallen is juist een landelijk kader nodig. We denken hierbij bijvoorbeeld aan landelijke toegankelijkheid van voorzieningen voor burgers. Dat vergt een landelijke aanpak. Daarnaast wijzen we op het risico van grote verschillen die kunnen ontstaan tussen gemeenten. Is een kwetsbare burger van Haarlem straks veel beter af, dan een kwetsbare burger in Venray? Ten slotte wijzen we op onze kritiek jegens de commissie Dannenberg die de financiering van het Beschermd Wonen bij de 43 centrumgemeenten wil weghalen. Daarvoor in de plaats zou iedere gemeente zelf financieel verantwoordelijk gemaakt moeten worden voor iedere burger die 'beschermd moet wonen'. Uitvoering door 393 gemeenten zal naar verwachting tot een disproportionele stijging van de uitvoeringskosten leiden en nadelig uitwerken op de beschikbare zorg en ondersteuning voor deze cliënten.

Soms is juist deregulering van groot belang. Als voorbeeld geldt hier het probleem met eisen aan instellingen rondom huur van zelfstandige units ten behoeve van cliënten van de Federatie Opvang, RIBW Alliantie, VGN en GGZ Nederland. Eisen die opgelegd worden aan corporaties (de inkomenstoets en de volledigheidstoets) worden hierbij doorgezet naar de betreffende instellingen. De vereiste toetsing vergt enorm veel administratie die in feite niet in onze branches thuis hoort. Daarnaast is het voor veel cliënten niet eens mogelijk het inkomen te toetsen door het ontbreken van gegevens. Met de toename in Ambulantisering is het echter van groot belang dat de beschikbaarheid van dit soort doorstroomwoningen met diverse soorten van contracten met cliënten (lokaal maatwerk dus) niet verder onder druk komt te staan, zoals nu reeds het geval is¹.

¹ De administratieve lastendruk neemt steeds verder toe. De Inkomenstoets en Volledigheidstoets die corporaties moeten aanleveren, worden bij huur voor cliënten ook aan instellingen opgelegd. Zij krijgen hierdoor in feite de verplichting een volwaardige "huuradministratie" bij te houden. Dat is niet iets dat bij de sector thuis hoort. Het leidt tot grote problemen om aan deze eisen te voldoen. Hierdoor worden corporaties op hun beurt kopschuw om woningen beschikbaar te stellen. Federatie Opvang heeft samen met andere partners als Aedes, deze knelpunten al vele malen kenbaar gemaakt. Tijdens het BO van 17 november werd door minister Blok toegezegd dat het zou worden onderzocht en dat voor de opvang deze toetsing niet zou moeten gelden. Echter, het probleem is nog steeds niet opgelost.